

Musavver Emel Mecmuasındaki Şiirler Üzerine Bir İnceleme

Geliş Tarihi:10.10.2014
Kabul Tarihi:15.11.2014

Hilal ÖZKAYA*

Öz

Edebî ve fikrî faaliyetlerin doğup büyüdüğü; kamuoyu oluşturduğu yer olan gazete ve dergiler gibi süreli yayınlar, toplumların yaşantıları hakkında ayrıntılı bilgiler sunmanın yanı sıra sonraki nesiller için de önemli kaynaklardır. Bu yayınlar, Türk sosyal ve edebî hayatına Tanzimat'la girmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ise Osmanlı'da süreli yayın faaliyetleri hızla çoğalmaya başlamıştır. Bu yayınlardan biri de İzmir'de sekiz sayı çıkan “haftalık”, “ilmî, edebî, siyasi” bir mecmua olan Musavver Emel'dir. Türkiye'nin ilk sosyalist parti kurucularından olan Hâmid Suphi'nin idaresindeki dergi, kısa soluklu olmakla birlikte döneminin ilmî, edebî ve siyasi faaliyetlerini başarılı bir şekilde yansıtmaya açısından önemlidir. Bu çalışmada Musavver Emel mecmuasında yer alan şiirlerin künyeleri verilerek, şiirlerden hareketle mecmuanın edebî anlayışı incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler:Dergi, II. Meşrutiyet, Musavver Emel, Şiir.

A Study On Poetry In The Musavver Emel Magazines

Abstract

Newspapers and magazine ,in which literal and ideal activities was born and public opinion is formed, are important resources for future generations, besides they provides detailed information about the life of society. These publication entered the Turkish social and literary life with Tanzimat period. **The number of publications has been increased after the second constitutionalism in the Ottoman Empire. One of these magazines was Musavver Emel published as 8 volumes in İzmir. This journal was published by Hâmid Suphi who was the founder of the first socialist party in Turkey.** In this study, we will be studied understanding of the literary movement of the poetry magazines will be studied by giving imprint of poetry in the Musavver Emel.

Keywords: Magazine, II. Constitutional Monarchy, Musavver Emel, Poetry.

* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi.

Giriş: Musavver Emel¹

Bir toplumun edebî faaliyetlerini, sosyal ve siyasal olaylarını, bilimsel ve kültürel gelişmelerini kısacası tüm hayatını öğrenmek için o toplumun yazın tarihine bakmak gerekir. Yazın tarihinin önemli kaynaklarından biri de süreli yayınlardır. Gazete ve dergiler gibi süreli yayınlar, yayımlandıkları dönemlerde yaşananların en güçlü tanıklarındandır.

Türkiye'de Şinasi'den bu yana varlığını sürdüren dergi ve gazetelerde Tanzimat devrinden bugüne kadar yaşanmış bütün edebî faaliyetleri görmek mümkündür. Bazı dergiler sadece bir edebî topluluğun ya da anlayışın merkezi olmuş², bazıları ise kapılarını farklı edebî anlayışlara açık tutmuş, pek çok edebî tartışma ve görüşleri beslemiş devrinin aynası olmuştur. Bu dergilerde Türk edebiyatında yaşanan güncel olayların yanı sıra dünyanın çeşitli yerlerindeki gelişmeler de takip edilerek çeviriler aracılığıyla okuyucuya ulaştırılmış, yeni ve farklı edebî anlayışların doğmasına zemin hazırlanmıştır.

Tanzimat devrinin ardından yaşanan otuz üç yıllık bir istibdat karanlığının ardından Osmanlı aydını için yıllarca süren demokrasi çabaları meyvesini vermiş, II. Meşrutiyet'in ilanı bütün yurttan coşkuyla karşılanmıştır. Meşrutiyetin ikinci kez ilanından etkilenen en önemli organlardan biri de basın-yayın olmuştur. Bu etkinin başlıca sebebiyse dönemin padişahının o zamana kadar bu alanda yaptığı kısıtlamalardır:

“Sultan II. Abdülhamit, yazılı eserlerin halk üzerindeki tesirini çok iyi bilen bir hükümdardı. Daha şehzadeligi sırasında yayınlanan mecmuaları dikkatle takib eder, bunların yazarlarıyla sık sık görüşürdü. Osmanlı aleyhinde tavırları bulunan yabancı gazeteleri de kitapçıların vasıtasıyla getirtip okurdu. Dolayısıyla tahta çıktığı zaman süreli yayınlar konusunda oldukça malûmatlı bulunuyordu.

Bazı yayınların ülkeye verdiği zararların bilincinde olmakla birlikte Sultan, padişahlığının ilk yıllarında matbuat özgürlüğüne dokunmadı. Zamanla dış tehditlerin artması Sultan II. Abdülhamit'i mutlak otoriteyi hâkim kılmaya sevk etti. Bunun neticesi olarak da Osmanlı basın yayınında yaklaşık 33 yıl sürecek ve “Devr-i İstibdad” diye nitelendirilecek bir sansür devri başladı. Dâhiliye Nezâreti'ne bağlı bulunan matbuat müdüriyeti direk olarak saraydan emir almaya ve sarayın uygun gördüğü yazıları sansürden geçirmeye başladı. (Türk, 2008: 58).

Otuz üç yılın biriktirdikleri Meşrutiyetin ilanı ile birlikte süreli yayın sahasında bir patlamaya yol açmıştır. “II. Meşrutiyet'in ilanından 1927 yılına kadar 1531 tane yayın imtiyazı alınmıştır. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde ise

¹Bu çalışma, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde hazırlanan Hilal Özkaya, “Musavver Emel Mecmuası (inceleme ve Edebiyatla İlgili Metinler)”, 2014 adlı Bitirme Çalışması'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

²Servet-i Fünûn topluluğunun Servet-i Fünûn mecmuası, Garipçilerin Yaprak dergisi, Hisarcıların Hisar dergisi, Dergâhçıların Dergâh dergisi, vs. bunlardan bazılarıdır

1250 yayın imtiyazı alınmıştır.”(Gazel ve Ortak, 2006, s.228).Bu yayın patlaması öyle bir dereceye gelmiştir ki ülkede kâğıt bulmakta sıkıntılar çekilmiştir. “Edebiyat tarihlerinde her ne kadar Meşrûtiyet basını ile ilgili olarak “birkaç sayı, başarısız örnekler, kalitesiz...” gibi ifâdeler yer almaktaysa da bu doğru olmakla berâber buna eklenecek çok şey vardır. Dikkat edilirse Meşrûtiyet dönemi, bizde bir aydınlanma dönemi ışığının yandığı devirdir. Bunun en büyük sebebini biz, hür düşünceye ve yayın faaliyetlerine bağlıyoruz.” (Türk, 2008: 57)

Meşrutiyetle birlikte, İstanbul başta olmak üzere ülkenin farklı yerlerinde, farklı fikirleri yaymak için yayınlar yapılmıştır. “Yine bu sırada merkezi İstanbul'da bulunan Demokrat fırkasının reisi Hamit Suphi Bey partisinin fikirlerini Feryat gazetesi ile İzmir'de yaymaya başladı.1908'den önce çıkarılan ESBUU İZMİR gazetesi bilahare İŞTİRAK adı ile neşredildi. Hamit Suphi MUSAVVER EMEL, Bezmi Nusret de MUSAVVER MAHASİN gazetelerini çıkardılar. Aynı tarihte Rüştü Bey siyasi ve günlük ANADOLU gazetesini çıkarmağa başladı. (<http://kisi.deu.edu.tr/emin.elmaci/izmir.html>).

Hamit Suphi yönetiminde yayın hayatına başlayan Musavver Emel mecmuası, 23 Ağustos 1325 (5 Eylül 1909) 'te İzmir'de yayın hayatına başlamıştır. Musavver Emel'in, yayın tarihine bakıldığında II. Meşrutiyet'in ilanından (10 Temmuz 1324) hemen hemen bir yıl sonra çıkarılmaya başlandığı görülür. Bu zamanda aradan bir de 31 Mart Vakası geçmiştir. Mecmuada bu siyasi olayların izlerine rastlamak mümkündür. Sekiz³ sayı olarak yayımlanan Musavver Emel mecmuası kapağında her ne kadar 'haftalık'⁴ ibaresi yer alsada on, on beş günlük aralıklarla yayımlanmış, dört aydan fazla bir süre yayım hayatı içinde varlığını sürdürmüştür. Yedinci sayısının 26 Teşrin-i Sani 1325 (9 Aralık 1909)'te çıktığı bilinen mecmuanın, son sayısı olduğu düşünülen sekizinci sayısının, sayfaları eksik olduğundan kapanış tarihi ve sebebi bilinmemektedir.

Musavver Emel'in ilk sayısında yer alan “Maarifperver Karilerimize” başlıklı ilk yazıda derginin çıkış amacı şöyle belirtilir:

“Bir memlekette müessesât-ı maarif ne kadar tezâyüd ederse o memleket o derece terakki eder. Şimdiye kadar vilayetimizde edebî, ilmî bir gazetenin adem-i mevcudiyeti cidden büyük bir eksiklik idi; işte biz, bu noksanı telafi etmek için çalışacağız.

³ Bu çalışmada Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde yer alan mecmuadan yararlanılmıştır. Buradan alınan derginin 7. sayısından sonra ön ve arka kapağı olmayan “11,12,13” numaralı üç sayfa yer almaktadır. Bu sayfaların 8. sayıya ait olduğu düşünülmekle birlikte bu sayının yayın tarihi ve içeriğiyle (yer alan üç sayfa hariç) ilgili bilgi bulunmamaktadır. Hasan Duman Kataloğunda da derginin 8 sayı olduğu belirtilmektedir. Fakat şu an bu sayıyla ilgili künye bilgileri elimizde bulunmamaktadır. Bk. (Duman, 2000: 609)

⁴ Nazım Hikmet Polat, 'Taşra Süreli Yayınları' adlı altında verdiği listede İzmir'de çıkarılan 'Musavver Emel, (1908-1909)' ve 'Haftalık Musavver Emel, (1909)' adlı iki dergiden söz eder. Bu çalışmada incelenen mecmuanın orijinalinde 'haftalık' ibaresi yer aldığından, elimizdeki derginin, Polat'ın listesindeki 'Haftalık Musavver Emel' olduğu anlaşılmaktadır. Bk. (Polat, 2002: 18)

Yevmî refikamızın her günkü havadisleriyle yorulacak olan dimağ-ı kari'ini ara sıra dinlendirmek ve onlara her intişarında edebî, siyasî, birer ziyafet vermek için (Emel)i tesis ettik. Emelimiz sarf-ı terakki ve tealî-i vatandır.

(...)

(...)Her hafta (Emel'de ilmî, fennî, siyasî, edebî, makaleler, manzum, mensur şiirler, küçük hikâyeler, bilmeceler ve kabında da usûl-i idare ve memurin-i vilayet hakkında bazı mülâhazatı havi haftalık mektuplar bulunacaktır. (...)

(...)Çocuklarının okuyup terakki etmesini arzu eden pederler şüphesiz sevgili Emel'e hemen abone olacaklardır. Çünkü Emel onlar içinde müfidmebhaslar bulunduracaktır. Memleketimiz böyle bir gazeteye malik olmakla cidden iftîhâr etmelidir. Emel size hizmet etmeği vaat ediyor, sizde ona hizmet ediniz.. (...)Emel karilerine havadis-i medeniyeye verecek, ahval-i siyâsiyeden de her hafta muntazaman bahsedecektir.” (İmzasız, 1325: 2)

Osmanlı devletinin Türkler tarafından kurulan ilk sosyalist partisi olma özelliği taşıyan Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın⁵ kurucularından olan Hâmid Suphi'nin çıkardığı Musavver Emel'de sosyalist düşüncenin günümüze göre çok keskin bir şekilde yer almadığı görülür. Zira bu zamanlar sosyalist fikirlerin ülkede yeni yeni doğmaya başladığı zamanlardır. Bununla birlikte derginin her sayısının ilk sayfasında yer alan 'Haftalık Notlar' bölümünde yayınlanan siyasî yazılarda memurların görevini yerine getirmemesi, belediye teşkilatının düzenlenmesi gibi konularda yazılar yazılmış, memurlarla ilgili eleştirilerde bulunulmuştur:

“Millet vergiyi rahat yaşamak, taarruzdan masun kalmak için verdiği halde niçin elân bunları temin edemeyen polis müdürleri, defter-i hakani müdürleri vesaire istihdam ediliyor!? Yeter artık yeter; [...] tenperverler; iktidarsızlar hiç olmazsa şimdiden sonra yememelidir.” (İmzasız, 1325: 34)

Bunu da derginin topluma daha yararlı olma misyonunun sonucu olarak değerlendirmek yerinde olur. Topluma faydalı olmayı, hizmet etmeyi kendine görev edinen 'Musavver Emel', her sayısında belediye teşkilâtının düzeltilmesine yönelik yazılar yazacağını duyurur. Aynı zamanda güncel siyaset hakkında haberler yayınlar. Ancak altıncı sayıda, vali Mahmud Muhtar Paşa'nın belediye teşkilatı ile ilgili yazı yasağı şöyle dile getirilir:

⁵ “II. Meşrutiyet döneminde İstanbul'da kurulan siyasal parti. Türkler tarafından kurulan ilk sosyalist partidir. Osmanlı topraklarında yaşayan Bulgar, Rum ve Ermeniler arasında yaygın olan sosyalist düşünceler Meşrutiyetin İlanı'ndan (1908) sonra Türk aydınları arasında da gelişme olanağı buldu. Şubat 1910'da İştirak dergisini yayınlamaya başlayan Hüseyin Hilmi'nin girişimleri sonunda Eylül 1910'da Osmanlı Sosyalist Fırkası kuruldu. Partinin kuruluş ve yönetiminde Baha Tevfik, Sosyalist gazetesi sahibi Namık Hasan, Hamit Suphi ve İnsaniyet gazetesi sahibi İbnüttahir İsmail Faik de görev aldı. İştirak'ın kapatılma olasılığına karşı İnsaniyet ve Medeniyet adlı yayın organları için de ruhsat alan Osmanlı Sosyalist Fırkası bilinen anlamda bir sosyalist parti değildi; yayın organlarında sosyalist kuramla ilgili yazılardan çok, muhalefetteki Prens Sabahaddin'in bireysel girişimciliği savunan tezlerine yakın yazılar yer alıyordu.”

Bk. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanlı%20Sosyalist_Fırkası)

“1325 senesinde Mahmud Muhtar Beyefendi Aydın vilayetinde vali iken tedkik edilmeksizin hiç bir havadisın matbuata verilmemesini ve gazeteler memurîn hakkında bir şey yazdıkları takdirde hemen ifade-i dava etmelerini emir buyurdular.

Acaba bu meselede hangi taraf ziyanlı çıkar.....” (İmzasız, 1325: 82)

Bu yasağın ardından dergi iki sayı daha (bilinen 7. ve sadece 3 sayfası bulunan 8. Sayı) yayınlanır. Bu sebeple, bilinmeyen derginin kapanma sebebinin belki de bu yayın yasağı olduğu düşünülebilmekle beraber bununla ilgili kesin bir bilgi yoktur.

Bu siyasi fikirler üzerinden yayınlarını sürdüren dergi, aynı zamanda 'ilmî ve edebî' olma özelliğini de faaliyetlerinde göstermiştir.

Edebi açıdan bakıldığında *Musavver Emel*, meşrutiyetin bir meyvesi olduğundan, mecmuada yer alan eserler de daha çok Servet-i Fünûn dönemine ait sanat anlayışının özelliklerini taşır. Dergide yer alan edebî tenkit yazıları bu noktada önemlidir. Baha Tevfik'in bir başka yerde yayınladığı 'Tedkikât-ı Edebiye' adlı makalesinde Hâlid Ziya'yı başarılı bir yazar olarak görmez ve eleştirir. Bunun üzerine de Ömer Lütfi, *Musavver Emel*'de 'Tedkikât-ı Edebiyeye Karşı' başlıklı makalesini yayınlar ve tartışmaya başka isimler de katılır. Hâlid Ziya üzerinden kimi yazarlar Servet-i Fünûn nesli taraftarlığı yaparken kimileri de onların sanatını küçük görüp aşağılar.

Edebi faaliyetler konu başlıklarına göre; şiiirler, mensur şiiirler hikâyeler, tercümeleler, edebî yazılar, siyasi ve sosyal yazılar, fennî ve felsefî yazılar, tiyatro ve bilmeceleler şeklinde sınıflandırılabilir. Verilenleler içinde mecmuada önemli bir yer tutan ürünlelerin başında şiiirleler ve mensur şiiirleler gelir.

Musavver Emel'de Şiiir

Bu çalışmanın da konusunu oluşturan şiiirleler ve mensur şiiirleler, dönemin özelliklelerini en iyi yansıtan ürünlelerdendir.

Musavver Emel mecmuasında en çok yayımlanan edebî tür şiiir ve mensur şiiirlelerdir. Mecmuada 15 adet şiiir, 17 adet mensur şiiir bulunmaktadır. Mecmuada şiiirleleri yer alan şiiirleler ve şiiir sayılarına ait bilgilerele şöyleleler:A(yın) Naci:1, Ahmet Cemil:1,Celal Sahir:1, Ethem Hidâyet:1,Hakkı Tarık:1,İsmail Safa:1, Mehmet Rıfat:1, Mehmet Sadi:1,Mustafa Kemal:1, Süha Nejad:5, Tahsin Nâhid:1.

Mensur şiiirlelere ait şiiir ve şiiir sayılarına ise şöyleleler:Ahmet Cevdet:1, Ahmet Nurettin:4, Fehmi Razi:2, Hâmid Suphi:3, İlyas Mâcit:2, Muammer Câhid:1, Mustafa Fevzi:1, Raif Necdet:1, Hakkı Tarık:1, Hakkı Nâkîd:1.

Mecmuada yer alan şiiirlelerin künyeleleri ise şu şekildedir:

Musavver Emel, nr.1, (23 Ağustos 1325).

İsmail Safa: “Ahlâf”, s. 4./Mehmet Rıfat:“Çarşı-yı Kühen”, s. 4-5./Hâmid Suphi:“Fakir Evleleri”, (Mensur Şiiir), s. 8-9./Muammer

Câhid:“Kollar”, (Mensur Şiir), s. 9.

Musavver Emel, nr. 2, (17 Eylül 1325).

Süha Nejad:“Âşiyân-ı Tehî”, s. 20./Süha Nejad:“İlham-ı Tabiat”, s. 23./Hâmid Suphi:“Elemler”, (Mensur Şiir), s. 20./Fehmi Razi:“Şeffaf Karanlıklar”, (Mensur Şiir), s. 22./Ahmet Nurettin: “Rûbab-ı Şikeste”⁶, (Mensur Şiir), s. 27.

Musavver Emel, nr. 3, (1 Teşrin-i Evvel 1325).

Hakkı Tarık:“Tahassüsât-ı Garabetten”, s. 36./Süha Nejad:“Söyleniş”, s. 36./Süha Nejad:“Manolya”, s. 39./Celal Sahir:“Vefasızlıklarım”, s. 40./Ahmet Nurettin: “Bir Çehre”, (Mensur Şiir), s. 41.

Musavver Emel, nr. 4, (19 Teşrin-i Evvel 1325).

Süha Nejad:“Kalemde”, s. 52./Ahmet Cemil:“İftitâh”, s. 52./Ahmet Nurettin:“Bir Şey Olsun”, (Mensur Şiir), s. 53.

Musavver Emel, nr. 5, (2 Teşrin-i Sani 1325).

Tahsin Nâhid:“Akşam Ricâsı”, s. 68./Hâmid Suphi:“Kabristanda”, (Mensur Şiir), s. 68./Mustafa Fevzi:“Vaadlerin”, (Mensur Şiir), s. 69./Ahmet Cevdet:“BirLeyl-i Sükûn”, (Mensur Şiir), s. 74-75.

Musavver Emel, nr. 6, (16 Teşrin-i Sani 1325).

Mustafa Kemal:“Rûz-ı Kasım”, s. 84./İlyas Mâcit:“Jönler”, (Mensur Şiir), s. 84-85./Ahmet Nurettin: “Giryelerim”, (Mensur Şiir), s. 86./Fehmi Razi:“Hicran Yazıları”, (Mensur Şiir), s. 85-86.

Musavver Emel, nr. 7, (26 Teşrin-i Sani 1325).

Mehmet Sadi:“Ona”, s. 100./Ethem Hidâyet:“Bir Gece”, s. 100./İlyas Mâcit:“Onun Sesi”, (Mensur Şiir), s. 100-101./Raif Necdet:“Kadıköy Vapurunda”, (Mensur Şiir), s. 101-102.

Musavver Emel, nr. 8

A(yın) Naci:“Leyl ü Hâl”/Hakkı Tarık: “Hazân” (Mensur Şiir), s. 12./Hakkı Nâkîd: “Bulutlar” (Mensur Şiir), 12.

Mecmuada yer alan manzum ve mensur şiirler konularına göre ise şu şekilde ayrılabilir:

Aşk ve Bireysel İstırap Konulu Şiirler

Manzum Şiirler:Süha Nejad:“Âşiyân-ı Tehî”, “Söyleniş”, “Manolya”/“İlham-ı Tabiat”/Hakkı Tarık:“Tahassüsât-ı Garabetten”/Celal Sahir:“Vefasızlıklarım”/Ahmet Cemil:“İftitâh”/Tahsin Nâhid:“Akşam Ricâsı”/Mustafa Kemal⁷:“Rûz-

⁶ Tevfik Fikret'in aynı adlı şiirinden ilham alınarak yazılan şiir asıl Rûbab-ı Şikeste -müllefine- yani Tevfik Fikret'e ithaf olunmuştur.

⁷ Mecmuada şairin, Mustafa Kemal Atatürk olup olmadığıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 'Sinop:31 Teşrin-i Evvel 1320' (13 Kasım 1904) tarihli şiir 'Bezmi Nusret' adına ithaf edilir. Buradaki Bezmi Nusret'in o yıllarda aktif olarak yazar ve siyaset adamı olan Bezmi Nusret (Kaygusuz) olduğu tahmin edilmektedir. Atatürk'ün de öğrencilik yıllarına rastlayan bu tarihlerde şiirle uğraştığı bilindiğinden zayıf da olsa bu şairin Atatürk olma ihtimali vardır.

1 Kasım”/Mehmet Sadi:“Ona”/Ethem Hidâyet:“Bir Gece” /A(yın) Naci:“Leyl ü Hâl”

Mensur Şiirler:Ahmet Nurettin:“Bir Şey Olsun”,“Bir Çehre”,“Giryelerim”,“Rübâb-ı Şikeste”/Hâmid Suphi:“Elemler”/Muammer Câhid:“Kollar”/Fehmi Razi:“Şeffaf Karanlıklar”,“Hicran Yazıları”/İlyas Mâcit:“Onun Sesi”/Mustafa Fevzi:“Vaadlerin”/Ahmet Cevdet:“Bir Leyl-i Sâkin”/Hakkı Tarık:“Hazân”/Hakkı Nâkîd:“Bulutlar”.

Sosyal Hayat Konulu Şiirler

Manzum Şiirler: İsmail Safa:“Ahlâf”/Mehmet Rıfat:“Çarşı-yı Kühen”.

Mensur Şiirler:Hâmid Suphi: “Fakir Evleri”, “Kabristanda”/Raif Necdet:“Kadıköy Vapurunda”.

Siyaset Konulu Şiirler

Manzum Şiirler: Süha Nejad:“Kalemde”.

Mensur Şiirler: İlyas Mâcit:“Jönler”.

Şiirlerden Örnekler

Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte her tarafta coşkulu kutlamalar yapılsa da geçmişte yaşanılanların etkisi, kasvetli havası bir süre daha şiirlerde ve diğer edebî türlerde etkisini devam ettirmiştir.Söz sanatlarının ağırlıkta olduğu, Arapça ve Farsça kelimelerin sıklıkla kullanıldığı, uzun tamlamaların yer aldığı şiirler yazılmaya devam etmiştir. Zira bu kapalı dil karşısındaki ilk öncü hareket bundan iki yıl sonra (11 Nisan 1911'de) Ömer Seyfettin'in Genç Kalemler Dergisinde yayımladığı, bir manifesto niteliğinde olan *Yeni Lisan* makalesi olacaktır (Sazyek, 2012).

Aşk ve Bireysel İstirap

Musavver Emel'de yer alan şiirlerin çoğu aşk içeriklidir. Servet-i Fünûn etkisinin hissedildiği bu şiirlerde, melal, gece, karanlık, siyah, sis, bulut gibi sözcükler sıkça kullanılmıştır. Şiirlerde daha çok bireysel duygular dile getirilmiş, âşığın sevgili yüzünden içine düştüğü ıstıraplar ön plana çıkmıştır. Bunlara örnek olarak Mehmet Sadi'nin *Ona* başlıklı şiiri gösterilebilir.

“Siyah kanatları altında bir siyah gecenin

Başım elimde saatlerce sâmit ve mebhût

Hayal-i aşkı hatırladım, hazin hazin.

Deniz sahile söylerken ıstırab-alud

(...)

Hayal-i aşkı hatırladıkça şimdi, fakat

Bütün nasib-i hayatım nigâh-ı ye'simde

Ufûl edip gidiyor, tıpkı bir elem-dide

Çocuk bekâ-yı yetimiyle ağlıyor... heyhât!” (Mehmet Sâdi, 1325: 100)

Şiir, aruz ölçüsünün “me fâ i lün/ fe i lâ tün/ me fâ i lün/ fe i lün (fa' lün)”

kalıbıyla ve dördlük nazım birimiyle yazılmıştır. Şaire, '*Siyah kanatları altında bir siyah gecenin*', sevgilisini hatırlamıştır. Onunla geçirdiği zamanları tahayyül etmiş ve bu hülyalar şaire '*nasib-i hayatım nigâh-ı ye'simde / Ufûl edip gidiyor, tıpkı bir elem-dide*' dedirtmiştir.

Bu tarz şiirlere Cenap Şahabettin ve Tevfik Fikret'te⁸ de sıklıkla rastlamak mümkündür.

*“Kalbimde bir sıkıntı benim vardı bir gece
Ruhum garik-i ye's idi bir ta'ab-ı târ ile
Peşimde handezen idi güyâ ümidimin
Bir zıll-i lerzedârı... Ufuklardagirye -çîn
(...)*

*Ruhum geçen dakikalar iğtirâbında
-Bir hiss-i mâtemî ile- nevmîd, ve bî- safa,
Meyus münfail heyecanlarla sızladı.”* (Ethem Hidâyet, 1325: 100)

Ethem Hidâyet'in *Bir Gece* şiiri aruzun “mef û lü / fâ i lâ tü / me fâ î lü / fâ i lün” kalıbıyla, ilk mısralar dördlük diğerleri üçlük biriminde yazılmıştır. Bu şiirde de ümitsizlik içindeki bir kalp anlatılır. Karanlık bir gecede yeis içinde olan '*Birhiss-i mâtemî ile- nevmîd, ve bî- safa/ Meyus münfail heyecanlarla*' sızlayan bir ruh vardır.

Ahmet Nurettin, *Bir Şey Olsun* başlıklı mensur şiirinde, “*Bir şey, bir şey ki kalbimin bütün parçalanmış emellerini, şebabımın sararmış, paslanmış ümitlerini, ruhumun deli ve çılgın feryatlarını, bütün feryat, mezbuhânelerini sevdirecek, uyutacak bir şey olsun; (...)*” (Ahmet Nurettin, 1325: 53) diyerek bir ruhun isteklerini sayar. Şair uzunca bir listeden sonra bu istekleri karşılayacak olan şeyi kendisi söyler: '*O şey ki: bütün rayihası, bütün terâveti, bütün şiiriyetiyle bir çiçek, ismetiyle bir kadın olsun.*' (Ahmet Nurettin, 1325: 53).

“Senin yalan olan vaadlerinin iğfalleriyle şimdi ruhumun ne kadar hasta olduğunu bilemezsin..” (Ahmet Fevzi, 1325: 69) diyen Ahmet Fevzi ise *Vaadlerin*'de (Mensur şiir) yine bir sevgiliden şikâyetçidir. Verdiği sözleri yerine getirmeyen sevgili, şairi hasta etmiş, yaşlandırmış, hayata küstürmüştür.

Hakkı Tarık ise mensur şiirinde önce uzun bir semâ tasviri yapar. Daha sonra '*Bu hazandır ve biz bir zulmet-i leyâlin hafif, fırâri tesirleriyle meşbu oluruz. Lakin bir gün bu hazan-engiz nağmelerin ferdası kalplerimizi ahenkdâr zenzemelerle avutur ve unutulur; hazan hep istenilmez hiç...*

Ah, ey hazan! Seni ben isterim. Ben senin müştakımın, ben senin meshurunum, zira bütün ruhumun, bütün benliğimin seninle ne garip bir lezzet

⁸ Tevfik Fikret'in hayatında onun sanatını da etkileyen çeşitli merhaleler oluşmuştur. “Servet-i Fünûn devrinde şiirlerinin muhtevasını genellikle kendi ıztırap, sıkıntı hayal ve özdeyişleriyle dolduran Fikret, onların şekil ve üslûbuna da büyük önem verir. Fikret'i ilham şairi Abdülhak Hâmid'den ayıran hususiyetlerden birisi duygu ve hayallerin sabırla ve sanatkârane bir şekilde işlenmesidir.(...) Fikret, birçok şiirde bir sanatkâr veya insan olarak kendi ruhunu tasvir etmeğe çalışmıştır.” Bk. (Kaplan, 2006: 99).

murafakatı vardır.' (Hakkı Tarık, 1325: 12) diyerek kimsenin sevmediği hazanı nasıl sevdiğini söyler. Hazan insana hüznü hatırlatan bir mevsimdir. Sonbahardan böylesine bir tat alan şairin ruh tablosunu da böylelikle anlamak mümkündür. Burada kendi hüznleriyle, sıkıntılarıyla, ruh bunalımlarıyla mutlu, bütün bunları benimsemiş bir insan tablosuyla karşılaşılır.

Ahmet Nurettin'in Rübâb-ı Şikeste'si 'Müellifine' ithaf⁹ edilmiş bir mensur şiirdir. Şair, şiirinin başında '*Ey rübâb inle; ruhum gibi inle.*' diyerek rübaba seslenir. Şairin ruhunun burada da ıstıraplar içinde kıvrandığı anlaşılır. Bu ıstıraplı ruh ve rübâb arasında bir bağ kurulmuştur:

"Ey Rübâb inle ah için söyle senin pür-nem ü pür-hande emvâc-ı bâkirinin sine-i mahremiyetinde mest ü meshûf-ı saadet ağlayayım ağlayayım, bütün ıstıraplarımı, perişanlıklarımı, bî-sûd emanetlerimi, meshûf aşklarımı, rabatasız iştiyaklarımı senin sine-i şiir ü pâkinde ağlaya ağlaya unutayım. Ey rübâb ruhum gibi inle ve söyle." (Ahmet Nurettin, 1325: 27)

Görüldüğü gibi şiirlerden aşk, sevgiliden şikâyet, ıstıraplar, ruh sıkıntıları ağırlıklı olarak işlenen konulardır. Bunlar Servet-i Fünûn şiirinde de çokça işlendiği için Musavver Emel mecmuası şairlerinin de bu sanat anlayışı etkisi altında kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte özellikle II. Abdülhamit döneminin, sanatçı içinde açtığı derin yaraların bu karamsarlıkta önemli bir rolünün olduğunu da belirtmek gerekir. Devrin sanatçıların geneline görülen umutsuzluk, karamsarlık ve bedbinlik Musavver Emel'e de yansımıştır.

Sosyal Hayat

Mecmuada az da olsa dönemin sosyal hayatına dair izlere rastlamak mümkündür. Bu şiirlerde şairlerin insan ve mekân tasvirlerinin yanında mekâna bağlı olarak yer yer ruh hallerini de ortaya koymaya çalıştıkları görülmektedir. Bunlarla birlikte gelecek nesille ilgili endişeler de şiirlere konu olmuştur:

"Onlar kimi erken kimi geç gelmesi memûl;

Onlar ki bu gün bizce hüviyetleri meçhul,

Meçhul ebedîyen." (İsmail Safa, 1325: 4.)

Diyen şairin onlar diye söz ettiği insanlar gelecek nesildir. Bugünde yaşayan şair ve diğer insanlar, gelecekte nasıl insanların, nasıl bir neslin dünyada hüküm süreceğini bilmemektedir. Elbette o gelecek nesil de kendileri gibi dünyada misafir olacaklardır. Bununla birlikte o nesil, şimdiki mutlakla yadırgayacak, şimdi yaşanan hayat onlara yabancı gelecektir. Bu gerçeği şair şu

⁹ Musavver Emel'de şairler şiirlerini çoğunlukla birilerine ithaf etmişlerdir. Mecmuada yer alan 32 şiirden 15 tanesi birilerine ithaftır. Kollar, 'F..ye'; Aşiyân-ı Tehi, 'Ona'; Şeffaf Karanlıklar, 'Bezmi Nusret Bey'e'; İlâm-ı Tabiat, 'Solgun Neşideler Müellifine'; Rübâb-ı Şikeste, 'Müellifine'; Tahassüsât-ı Garabetten, 'Biraderim Mehmet Asım'a'; Söyleniş, 'Kardeşim Haydar'a'; Manolya, 'Sadi Bey'e'; Vefasızlıklarım 'Hüseyin Cahid'e'; Kalemde 'Aydınlı Midhat Bey'e'; İftitah, 'Kardeşim Hâmid Suphi'ye'; Rûz-ı Kasım, 'Bezmi Nusret Bey'e'; Jönler, 'Hakkı Tarık'a'; Giryelerim, 'Hâmid Suphi'ye'; Onun Sesi, 'Memduh Mâcid'e' ithaf edilmiş şiirlerdir.

dizelerle ifade eder:

“Bizden daha çok anlayacak arzı semâyı,
Elbette beğenmez olacak biz kudemâyı”(İsmail Safa, 1325: 4.)

Sanatçının gelecek hakkında fikir yürütmesinin psikolojik nedenlerinden biri de devrinden şikâyet etmesi ve daha sağlıklı bir dünya kurgulama çabası olarak değerlendirilebilir. Musavver Emel'de görülen bu anlayışın temelini de yine Batı'dan hareketle Servet-i Fünûn dönemi sanatçılarına mal etmek yerinde olur. Öyle ki gerek Servet-i Fünûn dönemi gerekse II. Meşrutiyet sonrası sanatçıları sosyal yaşantıdan hepten uzak olarak görmek ve göstermek, verilecek genel yargılar için eksik sonuçlara neden olacaktır.

Sosyal hayatın işlendiği mensur şiirlere örnek olarak Hâmid Suphi'nin şiiri gösterilebilir:

“İçlerinde daima bir reng-i siyah-ı matem uçan fakir evlerinde
beşeriyetin nevhat-ı sefaletini besteleyen öyle bir sükûn-ı melal vardır ki alçak
tavanlı odalarının pejmürde perdelerinden, perişan eşyasından, bütün
mevcudiyet peridesinden bir şikâyet-i elem süzülür. Ve onlarda çabuk sararmış,
solmuş öyle genç kızlar vardır ki sönük gözlerinde parlayan hüznlerle onlar
bire nene tavrıyla gece gündüz makinelerinin, kasnaklarının başlarından
çalışırlar.(...)”(Hâmid, Suphi, 1325: 8-9.)

Şair, şiirinde hüznü, kasvetli fakir bir ev tasviri yapmaktadır. Eski eşyaların bulunduğu evde, eşyaların hali insanların fiziksel görünüşlerine ve ruhsal hallerine yansımıştır. Bu *Fakir Evleri*'nde şair en fazla genç kızların haline üzülmektedir. Şair o duygularını şiirin devamındaki şu dizelerle ifade etmiştir:

“(…)Ben onların her şeyden ziyade küçük kardeşlerinin elbiselerini
yamayan, daima bir dul kadın gibi, bir nene gibi çalışmaya mahkum olan o
solgun, sarı simalı kıza beng-i ufuledenşebablarına ağlayan sönük, fersiz
gözleri için şahsiyetimi ezen bir hiss-i amîk ile daima ağlarım..”(Hâmid Suphi,
1325: 8-9.)

Tanzimat sonrasında Türk edebiyatında görülen tablo altı şiir anlayışına uyan bir örnek olarak bu metinde de saflığın, masumluğun sembolleri kendini göstermektedir.

Siyaset

II. Meşrutiyet'in gölgesinde meydana gelen yayın faaliyetlerinde siyasî içerikli yazıların da yer alması kaçınılmaz bir durumdur. Musavver Emel'de de bu faaliyetlerin yansımaları olmuştur. Mecmuada yer alan siyasî içerikli farklı türden yazılar içinde iki tanesi şiir türünde verilmiştir.

Bunlardan bir tanesi İlyas Mâcid tarafından “-Hakkı Tarık'a-” ithaf edilen *Jönler* başlıklı şiirdir. “Bu tozlu bir hâile ile buhranlı bir veba idi.”

diyerek şiire başlayan şair, istibdat'ı bir hastalık olarak tasavvur eder. Yıldız Sarayı'nın baskıları, oyunlar ve ölümler... “*Ve birden çiçeklerin rüyası kadar beyaz bir bârân-ı nîlî-i tesliyet bütün yabancı sanılan unsurlara*” kucak açtı ve:

“-Geliniz, dedi; hepiniz: Müslim, Rûm, Ermeni, Yahudi, hepiniz geliniz mesûd olunuz...”

O zaman otuz üç senelik hasad-ı istibdâdın kahkaha-i muğfiline bir şiir-i itidal içinde hep birden tükürmüş olan bütün bir millet, kendilerine hürriyet ve istiklal veren bu muhterem On Temmuz'a, bu ilk ve son müekkile-i inkılâba ellerinde mağrur ve müsterih titreşen nurdan demetleri fırlattılar. Ve bütün sesleriyle yüksek ve bî-karâr haykırdılar:

-Yaşasın, Jönler...” (İlyas Mâcid, 1325: 84-85)

İstibdat da o dönem şiirlerine çokça konu olmuş siyasi olaylardandır. Musavver Emel'de *‘İstibdât Tahassusatından’* başlığı altında yer alan *Kalemde* şiiri bunlardan yalnızca bir tanesidir:

“*Nasıl teneffüre değmez bakın bu süfliyet
Ne kader-i izzet ü vicdan ne fikr-i hürriyet
Riyalı, kirli, soğuk bir hayat-ı caliyet
Kalem deyip de bu çirkâb-ı levse saplanarak
Olup gidenlere mahlûle muntazır olarak
Sönen o lema-yı efkâr-ı nevtulua yazık*” (Sühâ Nejat, 1325: 52)

Sonuç

Musavver Emel mecmuası Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık bir yıl sonra yayın hayatına girmiş edebî, siyasî ve ilmî bir mecmua olarak varlığını sürdürmüştür. Mecmuada hikâyeler, haftalık güncel olayların yer aldığı haberler ve yorumlar, edebî yazılar ve ilmî makaleler gibi çeşitli türlerin yer aldığı görülür. Bunların yanı sıra manzum ve mensur şiirler de mecmuada önemli yer tutar.

İlk sosyalist parti kurucularından Hâmid Suphi'nin yayınladığı dergi, yeni filizlenmeye başlayan sosyalist faaliyetlerini daha çok düzyazılar üzerinden sürdürür. Bugünkü anlamda 'toplumcu şiir' diyebileceğimiz bir şiire ya da herhangi bir ideolojik yazıya rastlanılmaz.

Mecmuanın şiir faaliyetleri incelendiğinde genellikle bireyselliğin ön plana çıktığı görülür. Karanlık, sisli gecelerde sıkıntılı, bunalımlı, aşk sancılıyla kıvrananların şiirlerine çok sayıda rastlamak mümkündür. Bunun sebebiyse, otuz üç yıl süren istibdadın edebiyata yansması olan Servet-i Fünûn topluluğunun temsilciliğini yaptığı sanat anlayışının etkisine bağlanabilir. Meşrutiyet ilân edilse de o karanlık devrin etkileri edebî eserlerde bir süre varlığını sürdürmüştür. Aşk ve bireyselliğin öne çıktığı şiirler dışında az da sosyal hayatın ve siyasetin işlendiği şiirlere rastlamak mümkündür.

Kaynaklar

- Ahmet Nurettin. (1325). “**Bir Şey Olsun**”, Musavver Emel, Numara: 4, Sayfa: 53.
- Ahmet Nurettin. (1325). “**Rübab-ı Şikeste**”, Musavver Emel, Numara: 2, Sayfa: 27.
- Duman, Hasan. (2000). **Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)**, Özkan Matbaacılık, Ankara.
- Ethem Hidâyet. (1325). “**Bir Gece**”, Musavver Emel, Numara: 7, Sayfa: 100.
- Gazel, Ahmet Ali ve Ortak, Şaban. (2006). **İkinci Meşrutiyet'ten 1927 Yılına Kadar Yayın İmtiyazı Alan Gazete ve Mecmualar (1908-1927) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.7, S.1, s. 228.**
- Hakkı Tarık. (?). “**Hazân**”, Musavver Emel, Numara: 8, Sayfa: 12
- Hâmid Subhi. (1325). “**Fakir Evleri**”, Musavver Emel, Numara: 1, Sayfa: 8-9.
- İlyas Mâcit. (1325). “**Jönler**”, Musavver Emel, Numara: 6, Sayfa: 84-85.
- İmasız, (1325). “**Maarifperver Karilerimize**”, Musavver Emel, Numara: 1, Sayfa: 2.
- İmzasız, (1325). “**Haftalık Notlar**”, Musavver Emel, Numara: 3, Sayfa: 34.
- İmzasız, (1325). “**Haftalık Notlar**”, Musavver Emel, Numara: 6, Sayfa: 82.
- İsmail Safa. (1325). “**Ahlâf**”, Musavver Emel, Numara: 1, Sayfa: 4.
- Kaplan, Mehmet. (2006). **Tevfik Fikret: İstanbul, Dergâh Yayınları**
- Mehmet Sadi. (1325). “**Ona**”, Musavver Emel, Numara: 7, Sayfa: 100.
- Mustafa Fevzi. (1325). “**Vaadlerin**”, Musavver Emel, Numara: 5, Sayfa: 69.
- Polat, Nazım Hikmet. (2002, Güz). **Türkiye'de Yerel Basının Gelişimine Kısa Bir Bakış. Tübar S.12, s. 18.**
- Sazyek, Hakan. (2012). **Türk Edebiyatının İlk Avangart Hareketi: “Yeni Lisan”. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.24, s. 113-136.**
- Türk, Hatem. (2008). **10 Temmuz Meşrutiyet Bayramı**, Salkımsöğüt, Erzurum.
- Özkaya, Hilal. (2014) **Musavver Emel Mecmuası (İnceleme ve Edebiyatla İlgili Metinler)**, Giresun Üniversitesi, FEF. TDE. Basılmamış Lisans Tezi, Giresun.
- Sanal Kaynaklar**
- <http://kisi.deu.edu.tr/emin.elmaci/izmir.html>. (02.11.2014).
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_Sosyalist_F%C4%B1rkas%C4%B1
(02.11.2014)

Ekler:

Fotoğraf: “İzmir menâzırından: Kızıılçullu Çayı ve Kemer”, Musavver Emel, nr. 4, (19 Teşrin-i Evvel 1325), s. 49

Fotoğraf: “Mahmut Şevket Paşa Paris'te iken”, Musavver Emel, nr. 6, (16 Teşrin-i Sani 1325), s. 81.